Якби це сталося десь-інде — на вулиці, в поїзді, на заміській прогулянці, — то видалось би безглуздям, але ж театр зрештою ніщо інше, як угода з безглуздям, його розкішне і цілковите втілення. Райсові, який нудився під час осіннього уїк-енду в Лондоні і зайшов до театру Олдвіч, ледве зазирнувши в програму, перший акт п'єси видався звичайним. Безглуздя почалося в антракті, коли до його крісла підійшов чоловік у сірому і ввічливо, дуже тихим голосом, попросив пройти з ним за куліси. Райс не надто й здивувався, подумав, що дирекція театру, мабуть, збирає відгуки глядачів, можливо, для анкети з рекламною метою. "Як на мене, — сказав він, — перший акт здається слабеньким, а освітлення..." Чоловік у сірому ввічливо притакнув, проте й далі вказував рукою на бічний вихід, і тоді Райс зрозумів, що йдеться про те, щоб він устав і мовчки пішов слідом за цим чоловіком. "Краще випити склянку чаю", — подумалось .йому в той час, як його вели по сходах, трохи розгубленого і водночас розгніваного. Потім він попав у кімнату, що нагадувала декорації бібліотеки в міщанському домі. Там було двоє людей. Вони уклонилися йому так, ніби давно його чекали й цей візит було погоджено заздалегідь. "Звичайно, ви цілком підходите", — промовив вищий. Другий схвально хитнув головою, як німий. "У нас не надто багато часу, — сказав високий, — але спробую у двох словах пояснити вашу роль". Він говорив безвиразно, ніби йому було байдуже, що Райс прийшов, і він просто виконував нудний обов'язок. "Не розумію", — сказав Райс і відступив на крок. — "Це, може, й на краще, — сказав високий. — У таких випадках аналізування, мабуть, зашкодить; самі побачите, що тільки-но призвичаїтесь до світла рампи, все піде як по-писаному. Перший акт ви уже знаєте, я чув — він вам не сподобався. Він нікому не подобається. Але від наступного акту п'єса може стати цікавішою. А втім, це залежить..." "Хай би стала цікавіша, — вихопилося в Райса, якому здалося, що він чогось не зрозумів. — У кожним разі час повернутися до зали". Він рушив був до дверей, але його чомусь не здивувало, що чоловік у сірому заступив йому шлях і забурмотів щось, перепрошуючи, але не уступаючи дороги. "Мені здається, ми не зрозуміли одне одного, — сказав високий. — А шкода, бо лишилось усього чотири хвилини до початку другого акту. Прошу, коли ласка,

слухайте мене уважно. Ви — Хоувелл, чоловік Єви. Ви вже бачили, що Єва зраджує вас із Майклом, і Хоувелл, мабуть-таки, знає про це, хоча й воліє мовчати — поки що з невідомих нам причин. Прошу, не смикайтесь, це тільки перука". Застереження було, власне, зайвим, бо чоловік у сірому і німий взяли його попід руки, а висока, худорлява дівчина, що не знати звідки з'явилась, наклала йому на голову щось тепле. "А якщо я почну кричати, нароблю галасу?" — застеріг Райс, намагаючись потамувати дрож у голосі. Високий знизав плечима. "Але ж ви не зробите цього, — сказав він утомленим голосом. — Це так неелегантно... Ні, я певен, ви цього не зробите... До того ж ця перука вам до лиця, у вас є щось від типу рудоволосих". Відчуваючи, що цього не слід казати, Райс заперечив: "Але ж я — не актор". Всі, навіть і дівчина, всміхнулися підбадьорливо. "Саме в цьому й полягає ваша перевага, — сказав високий. — Ви й самі це відчуваєте. Ви не актор, ви — Хоувелл. Коли вийдете на сцену, Єва сидітиме у вітальні й писатиме лист до Майкла. Ви ніби й не помітите, як вона ховає лист і силкується побороти збентеження. З цього моменту робіть що хочете. Окуляри, Рут!" "Що хочу?" — перепитав Райс, намагаючись вивільнитися з обіймів, поки Рут надягала йому окуляри в роговій оправі. "Так, власне, про це йдеться", — з нехіттю пробурмотів високий, і Райсові раптом спало на думку, що тому набридло повторювати одне й те саме щовечора. Пролунав дзвоник, скликаючи публіку до зали, і Райс помітив на сцені рух машиністів, зміни освітлення. Рут кудись зникла. Його затопила хвиля обурення, швидше гіркого, ніж гострого, яке, здалося йому, не відповідало ситуації. "Що за ідіотський фарс... — промовив він, намагаючись вивільнитись. — Я ж вам казав, що..." "Мені дуже прикро, — пробурмотів високий, — щиро кажучи, я сподівався від вас іншого. Але якщо вже ви так сприймаєте..." Це не була погроза, але троє чоловіків оточили його в такий спосіб, що доводилось або скоритися, або кинутися в бійку; у Райсовій свідомості промайнула думка, що й перше й друге однаково безглузде. "Зараз вихід Хоувелла, — промовив високий, вказуючи йому на вузький коридор поміж кулісами. — А потім робіть, що собі знаєте, але було б дуже прикро, якби ви..." Він казав ввічливо, не порушуючи раптової тиші залу; з оксамитним шелестом завіса пішла вгору, війнувши на них теплим літнім повітрям. "Звичайно, треба робити

це осмислено, — втомлено додав високий. — А зараз, прошу". Спрямовуючи, але не підштовхуючи, всі троє довели його до місця, де починаються декорації. Очі засліпило фіалкове світло. Перед ним був простір, нібито безмежний, проте зліва вгадувалася величезна прірва, щось схоже на затримане зітхання, те "щось" насправді було справжньою реальністю, де потроху проступали білі манишки й капелюхи чи, може, високі зачіски. Він ступнув крок чи два уперед, відчуваючи, що ноги перестали йому коритися, і хотів був, повернувшись, чимдуж тікати геть, коли підвелася Єва і квапливо рушила назустріч, простягаючи йому долоню, яка, здавалося, зависла у фіалковому світлі десь на кінці довгої білої руки. Долоня була холодна, як лід, і Райсові здалося, ніби вона трохи затрималася в його руці. Дозволивши вивести себе на середину сцени, він не дуже дослухався Євиних скарг, що їй болить голова і що їй хочеться лишитися у присмерку і тиші бібліотеки, він чекав, коли вона замовкне, щоб вийти на просценіум і в двох словах дати зрозуміти всім, що їх шиють у дурні. Але Єва, здавалось, воліла, щоб він сів на канапі (такого ж дурного стилю, як зміст п'єси та її декорації), і Райс відчув, що неможливо, просто кумедно було б підвестися, коли вона отак простягає до нього руки, знову запрошуючи сісти біля неї. З канапи він з утомленою посмішкою роздивлявся перші ряди партера, відділені від сцени лише фіалковим та жовто-помаранчевим мінливим світлом, незрозуміло чому, але звідси йому було легше спілкуватися з Євою, витримувати її погляд, і це мимоволі ще більше пов'язувало його з усім тим безглуздям, що на мить відсуваючи єдино можливе розв'язання справи — погодитися з облудою, піддатись ошуканству. "Цей осінній вечір не має кінця", — сказала Єва, порпаючись у купі книжок і паперів, розкиданих на низькому столику, аби дістати металеву скриньку і почастувати його сигаретою. Автоматичним рухом Райс дістав запальничку, чимдалі більше відчуваючи себе страшенно смішним у цій перуці й окулярах, але короткий ритуал прикурювання і першої затяжки став ніби якимось перемир'ям, дозволив йому зручніше вмоститися, скинути страшенну скованість тіла, що відчувало на собі холодний погляд невидимих сузір'їв. Він чув свої відповіді на Євині запитання, слова вилітали, даючи місце наступним, здавалось, без будь-яких зусиль; власне, ні про що

конкретне вони не розмовляли, то був діалог двох будівників картярського будиночка, крихкі стіни якого з одного боку зводила Єва, а тоді Райс підставляв свої карти, і будиночок зростав на очах у помаранчевому світлі аж до тієї миті, коли після нескінченних реплік було вимовлено ім'я Майкла ("Ви вже зрозуміли, що Єва зраджує вас із Майклом") і ще кілька інших імен і місць; після частування чаєм, в якому брала участь Майклова мати (а може, то була Євина мати?), а також після бурхливого майже слізного виправдовування, Єва з полохливою надією нахилилася до Райса, ніби збираючись його обійняти або чекаючи на його обійми, і одразу ж по останній фразі, виголошеній чистим дзвінким голосом, прошепотіла просто у вухо Райсові: "Не дай їм мене забити", після чого повернулася до професійного тону, скаржачись на свою покинутість і самотність. Хтось постукав у двері в глибині сцени, і Єва закусила губи, ніби прагнучи щось додати (може, зрештою, це лише здалося Райсові, надто схвильованому, аби реагувати швидко), і встала, щоб привітати Майкла, який зайшов з дурною, знайомою ще з першого акту посмішкою. З'явилась також якась дама в червоному і якийсь дідок; невдовзі сцена заповнилася людьми, що обмінювалися уклонами, квітами, новинами. Райс потиснув простягнені до нього руки і повернувся до канапи, ховаючись за димом другої сигарети; дія, здавалось, могла цілком розвиватися без нього, публіка задоволеними усмішками вітала серію вдалих дотепів Майкла та інших акторів, а тим часом Єва взялася частувати гостей чаєм і давати накази служниці. Хто знає., може, це якраз і була та мить, коли слід було ступити на авансцену, викинути сигарету і, притоптавши її, проголосити: "Шановна публіко..." Проте, може, розумніше було ("Не дай їм мене забити!") почекати, коли завіса почне опускатися, і тоді, несподівано ступивши крок наперед, вивести на чисту воду це ошуканство. Чекаючи слушної нагоди, Райс дозволив втягти себе у розмову, нав'язану якимсь старим паном, взяв склянку чаю з Євиних рук — та не дивилась на нього прямо, ніби знала, що за нею стежать Майкл і дама в червоному. Головне — опиратись, протистояти нескінченній напрузі часу, щоб виявитись дужчим за тупу силу, що прагнула зробити з нього манекен. Він помітив, що адресовані йому репліки (часом Майклові, часом дами в червоному, але ніколи — Євині) несли в самих собі відповідь: мовляв, манекен

відповість саме те, що передбачено, що йому нав'язане, і дія п'єси розвиватиметься далі. Райсові подумалося, що коли б він мав трохи більше часу аби опанувати ситуацію, то знайшов би розвагу в тому, щоб відповідати всупереч, діяти наперекір акторам, поставити їх у скрутне становище. Але вони б не змирилися з цим, його позірна свобода дії допускала лише відвертий бунт, скандал. "Не дай їм мене забити", — сказала Єва. В певному розумінні, — хоч це було таким самим безглуздям, як і все інше, — Райс відчував, що найкраща рада — зволікати. Завіса впала по якійсь хльосткій і сповненій гіркоти репліці дами в червоному, й актори, видалося Райсові, одразу ніби спустились на якусь невидиму сходинку нижче — зіщулені, байдужі (Майкл здвигнув плечима і, повернувшись до них спиною, вийшов), вони залишили сцену, не дивлячись один на одного, але Райс помітив, що Єва подавала йому головою якісь знаки, в той час як дама в червоному і старий пан вели її, ввічливо тримаючи попід руки, до правої куліси. Він зважився був піти за нею, в голові промайнула якась невиразна надія: гардероб, хвилинна розмова. "Чудово, — проголосив високий, поплескуючи його по плечу. — Дуже добре. Ви дуже добре впоралися". Він доказував на завісу, з-за якої долинали оплески. "Їм справді припало до вподоби. Підемо вип'ємо чогось". Двоє інших трималися трохи позаду і ввічливо посміхалися, тому Райс не пішов за Євою. Високий відчинив двері у глибині першого коридора, і вони опинилися в маленькому салоні, де вишикувались рядами крісла, стояла шафка, на ній — надпита пляшка віскі і чудові кришталеві чарочки. "Ви дуже добре впоралися, — ще раз наголосив високий, поки решта сідали навколо Райса. — З льодом, еге ж? Тут не тільки вам, а й будь-кому іншому пересохло б у роті". Райс подякував, і чоловік у сірому подав йому наповнену чарку. "Третій акт трохи складніший, але водночас набагато цікавіший для Хоувелла, — повідомив високий. — Ви вже збагнули, мабуть, що тут і до чого". Швидко і не вагаючись, він почав пояснювати Райсові ідею п'єси. "Ви дещо ускладнили справу, — сказав він. — Ніколи б не подумав, що ви будете таким пасивним щодо своєї дружини; я б реагував інакше". "Як саме?" — сухо спитав Райс. "О ні, друже, про це не випадає запитувати. Моя думка могла б уплинути на ваше рішення, а ви, напевне, маєте якийсь свій план. Чи може, ні?" І, оскільки Райс не

відповідав, докинув: "Я кажу про це, бо власне не треба мати жодних наперед продуманих планів. Ми всі надто задоволені, щоб ризикувати. Інакше можна зіпсувати кінцевий ефект". Райс сьорбнув чималий ковток віскі. "Але ж перед другим актом ви казали: я можу робити все, що заманеться", — нагадав Райс. Чоловік у сірому засміявся, але високий зиркнув у його бік, і той спробував заглушити свій сміх вибачливим жестом. "Завжди є межа і для експромту чи випадковості, — називайте це, як вам завгодно, — сказав високий. — Проте відтепер я просив би вас дотримуватись моїх вказівок, звичайно, залишаючись вільним у деталях". Піднявши праву долоню, він розглянув її, а потім вказівним пальцем лівої руки тицьнув у неї кілька разів. Поміж двома ковтками віскі (йому знову долили по вінця) Райс слухав вказівки для Джона Хоувелла. Під впливом алкоголю і якогось непевного відчуття, що було ніби повільним поверненням до свого власного "я" і переповнювало його холодною люттю, йому легко прояснювався сенс тих вказівок, підготовки конфлікту, який мав бути розв'язаний у третьому акті. "Сподіваюсь, вам усе ясно", — сказав високий і відняв з долоні палець. "Цілком ясно, — відповів підводячись Райс, — хотілося б лише знати, чи в четвертому акті..." "Не треба ускладнень, друже, — застеріг його високий. — Під час наступного антракту ми повернемось до цієї теми, а зараз я порадив би вам зосередити увагу саме на третьому акті. Але... прошу нарешті подати вбрання..." Райс відчув, як німий розстібує йому куртку; старий дістав з шафи твідовий костюм і пару рукавичок. Райс машинально перевдягся під схвальними поглядами всієї трійці. Високий чекав на нього, відчинивши двері. Десь далеко пролунав дзвоник. "Парко у цій проклятій перуці", — подумав Райс, одним ковтком допиваючи віскі. Відчуваючи чиюсь обережну долоню на своєму лікті, він одразу ж опинився серед нових декорацій. "Ще рано, — почув він за собою голос високого. — І прошу пам'ятати, що в парку зимно. Може, краще б підняти комір куртки... Прошу, тепер час виходити на сцену". З лави на доріжці парку до Райса наближався Майкл, вітаючи його якимсь дурним жартом. Треба було щось відповідати, приміром, плести про красу осені в Регентпарку, доки повернуться Єва і дама в червоному, що пішли годувати лебедів. Райс уперше — причому його самого це здивувало не менше за інших — зробив якісь натяки на ситуацію, що

сподобалася публіці, і Майклові довелося перейти до оборони; аби якось зорієнтуватися, Райс мусив вдатися до відомих професійних трюків. Ніби заслоняючись від вітру, щоб запалити сигарету, Райс повернувся спиною до залу і, кинувши погляд поверх окулярів, побачив за лаштунками трьох чоловіків: рука високого погрозливо ворухнулась. Райс посміхнувся крізь зуби (він був трохи напідпитку, до того ж ситуація його бавила: застережливий рух видався йому страшенно смішним), після чого відвернувся і сперся на Майклове плече. "У парках так багато цікавого. — сказав він. — Просто не розумію, як можна гаяти час на лебедів чи коханців, коли потрапляєш до лондонського парку". Публіка знову зайшлася сміхом, сміючись куди щиріше за Майкла: той нетерпляче очікував виходу Єви і дами в червоному. Не вагаючись, Райс і далі йшов на загострення ситуації, чимдалі більше відхиляючись від вказівок у жорстокому і безглуздому поєдинку з акторами. Вони силкувались повернути його до ролі і часом їм щастило у цьому, але він знову вислизав їм з рук, прагнучи якимось чином допомогти Єві, ще не усвідомлюючи як, але кажучи собі (його це смішило, певно, через віскі): все, що він зараз змінить, без сумніву, матиме вплив на останній акт (НЕ ДАЙ ЇМ ЗАБИТИ МЕНЕ). Ті, що стояли за лаштунками, уже розгадали його наміри, досить було зиркнути понад окулярами в напрямку лівої куліси, щоб побачити загрозливі жести високого; як за сценою, так і на сцені всі були проти нього і Єви, їм перешкоджали порозумітися, їй не дозволяли з ним перемовитись, відразу ж підходив старший пан, а за ним стовбичив понурий шофер. Хвилина спокою (Райс пам'ятав вказівки: пауза, по ній — розмова про купівлю акцій, ключова фраза дами в червоному, яка все поставить на свої місця, завіса), під час цієї паузи дама в червоному і Майкл мусили одійти вбік, аби старший пан міг порозмовляти, перекинутись словами з Євою і Хоувеллом про біржові операції — чого тільки не було в дій п'єсі. Приємність від того, що він трохи зіпсував їхній сценарій подій, сповнила Райса чимось схожим на щастя. З жестом, що без найменшого сумніву означав його відмову від ризикованих операцій, він узяв Єву попід руку, ухилився від старшого пана, що аж розплився в усмішці, і почав з нею прогулюватись, відчуваючи за спиною мур з дотепних реплік, на які не звертав уваги, бо вони були вигадані, щоб потішити публіку. Натомість з боку Єви долинув

— ніби легенький літній вітерець до лівої скроні — ледве чутний шепіт її справжнім голосом: "Залишайся зі мною до кінця", перерваний нетерплячим рухом, дами в червоному. Вона потягла за собою Хоувелла, щоб він віч-на-віч вислухав оту її ключову фразу. Одразу ж по тому, без найменшої перерви, не діставши нагоди втиснути хоча б одне слово, що, можливо, змінило б перебіг наступних подій, Райс побачив, як падає завіса. "Кретин", — сказала дама в червоному. "Одійди, Флоро", — наказав високий, що був уже поряд; Райс посміхнувся, задоволений собою. "Кретин", — повторила дама в червоному, беручи під лікоть Єву, яка схилила голову на груди і, здавалось, її тут навіть не було. Райса міцно штовхнули туди, куди треба йти, він усе ще відчував себе ділком задоволеним. "Кретин", — і собі докинув високий і шарпнув його за голову, хоча Райс сам здійняв окуляри і подав їх високому. "Добре було віскі, — повідомив Райс. — Якщо хочете давати мені вказівки на останній акт..." Удар під ребра мало не звалив його на підлогу, він випростався, відчуваючи, що його трохи занудило, і під зливою штурханів пішов якимсь тьмяно освітленим коридором. Високий зник, ті, що залишилися, затискали його поміж собою і пхали вперед. Якісь двері з блимливою лампочкою над ними;. "Перевдягайся", — сказав старий, подаючи Райсові його вбрання. Не даючи часу на те, щоб обсмикнути куртку, він поштовхом розчинив двері. Ще один штурхан випхнув Райса на тротуар, він спіткнувся, відчув холод заваленого покидьками завулка. "От наволоч, ще дістану через них запалення легенів", — подумав Райс, мацаючи руками по кишенях. На другому кінці завулка блищало світло, звідти долинав намір вуличного руху. Зайшовши за ріг (у нього не забрали ні документів, ні грошей), він побачив театральний під'їзд. Оскільки ніхто не міг йому перешкодити повернутися на своє місце і подивитися виставу до кінця, Райс увійшов до теплого фойє, в тютюновий дим, галас, натовп біля бару. Часу .вистачало ще на одне віскі, але він неспроможний був зосередитись. За мить перед підняттям завіси він замислився, хто ж гратиме Хоувелла в останньому акті, чи не проходить зараз якийсь інший нещасний через ввічливі умовляння, погрози й надягання окулярів. Але жарт, мабуть, щовечора кінчався однаково, бо на сцені був актор з першого акту, який, прочитавши листа у своєму кабінеті, передав його Єві, зблідлій і вбраній у щось сіре. "Яке

неподобство, — нахилився Райс до свого сусіди ліворуч. — Як можна міняти актора протягом п'єси?" Сусід втомлено зітхнув: "Важко орієнтуватися у п'єсах цих молодих авторів. Сама символіка". Райс зручно вмостився у кріслі, вдоволено помічаючи, що решта публіки несхвально перемовлялась, настроєна не так поблажливо, як його сусіда, до змін у зовнішності Хоувелла. Але театральна умовність швидко взяла гору над їхнім невдоволенням, актор був чудовий, і дія розвивалася так, що захопила навіть самого Райса, він ніби поринув у якесь приємне забуття. Лист був від Майкла, який повідомляв про свій від'їзд з Англії. Єва прочитала його і мовчки повернула. Відчувалося, що вона насилу стримує сльози. ЗАЛИШАЙСЯ ЗІ МНОЮ ДО КІНЦЯ, — сказала Єва. — НЕ ДАЙ ЇМ ЗАБИТИ МЕНЕ, — безглуздо повторювала Єва. Про небезпеку з партеру не варт було й розмірковувати — зрозуміло, що на неї чекало лихо саме в цій виставі; все було одним нескінченним ошуканством, ці перуки і намальовані дерева.

Звичайно ж саме дама в червоному порушила меланхолійний спокій кабінету, де все говорило про прощення й мало не любов Хоувелла, що виразно відчувались у його мовчанці і рвучкому жесті, яким він розірвав листа і кинув у полум'я. Здавалося невідворотним, що дама в червоному мимохідь схарактеризує виїзд Майкла як маневр, а Хоувелл виявить до неї свою зневагу, але попри все запросить лишитися на чай. На мить Райса розвеселила поява служки з тацею: чай, здається, був єдиним реквізитом цього драматурга, особливо смішним саме тоді, коли дама в червоному сипала мелодраматичними й романтичними фразами, а світло пригасало, чого не могло бути в кабінеті лондонського адвоката. Задзвонив телефон, і Хоувелл незворушно вислухав якесь повідомлення — скоріше за все про падіння курсу акцій або про щось інше, зовсім не пов'язане з п'єсою; склянки переходили з рук у руки посеред вимушених посмішок — добрий тон, що звичайно передує катастрофі. Райсові спершу видався зовсім недоречним жест Хоувелла в ту мить, коли Єва підносила склянку до вуст, але внаслідок того блискавичного жесту чай пролився на її сіру сукню. Після паузи (Райс чомусь випростався, ззаду пролунало нетерпляче шикання) почувся обурений вигук дами в червоному, який ніби злився з легким тріском, з порухом руки Хоувелла,

що підносилась наче для якогось повідомлення, тим часом Єва неквапно повертала голову, шукаючи допомоги в публіки, ніби не вірячи тому, що сталося, а тоді почала безсило хилитися нижче й нижче, поки впала на канапу," немов зачинаючи рух, який Хоувелл прийняв і продовжив раптовою втечею за праву кулісу, втечею, якої Райс не помітив, бо вже й сам біг головним проходом, хоча жоден з глядачів ще навіть не поворухнувся. Перестрибуючи по кілька сходинок, він спромігся віддати свій номерок в гардеробі й вихопити пальто; добігаючи до дверей, він почув останні слова п'єси, оплески і галас у залі, чиїсь швидкі кроки по сходах. Він біг у напрямку Кінгстріт: минаючи завулок, побачив якусь невиразну тінь, що рухалась попід муром; двері, крізь які його виштовхали, були прочинені, але Райс не охопив поглядом усіх деталей, бо вже біг освітленою вулицею і, замість віддалитися від театру, знову наближався до нього вулицею Кінгсвей, сподіваючись, що нікому не спаде на думку шукати його так близько. Він біг через Стренд (піднявши комір пальта і сховавши руки в кишені), аж поки з незрозумілою для себе самого полегкістю побачив, що попав у лабіринт провулків, які беруть початок від Чансері-Лейн. Спершись на якусь стіну (важко дихаючи, відчуваючи, що сорочка прилипла до тіла), він запалив сигарету і вперше спитав себе, виразно вимовляючи кожне слово, чому, власне, він тікає. Кроки, що наближалися до нього, вбилися клином "поміж ним і пошукуваною відповіддю. Кинувшись бігти, він подумав, що, якби йому пощастило дістатися на гой бік річки (це було поблизу мосту Блефрайр), він одразу почув би себе у безпеці. Райс сховався у якийсь під'їзд, далі від ліхтаря, що освітлював вихід до Вотергейт. Щось обпекло йому губи; обдираючи шкіру, вихопив прилиплий до них недопалок. У навколишній тиші перед ним знов постало залишене без відповіді питання. Але усе це перекреслювала думка, що він буде в безпеці тільки за річкою. Це було нелогічним, кроки могли переслідувати його і за мостом, на кожній вуличці того берега. Та він уже вирішив, і тепер біг через міст, а вітер штовхав його в спину, допомагаючи залишити річку позаду і загубитися в незнайомому лабіринті, біг, поки дістався до якихось погано освітлених кварталів. Втретє за цю ніч опинившись у темному провулку, він став урешті віч-на-віч перед єдиним поважним питанням і зрозумів, що не здатен на нього

відповісти. НЕ ДОЗВОЛЯЙ ЇМ МЕНЕ ВБИТИ, — сказала Єва. Врешті, він зробив усе, що міг, незграбно і невправно, але її все одно убито, в кожнім разі — у п'єсі, а йому доводиться тікати, бо неможливо, щоб п'єса цим і скінчилася, — чай із склянки пролився на її сукню, і від того Єва похилилась, а потім і зовсім упала на канапу. Сталося те, що не повинно було статися, а його не було поряд, щоб запобігти цьому. ЗАЛИШАЙСЯ ЗІ МНОЮ ДО КІНЦЯ, — благала Єва, однак його виштовхали зі сцени, відокремили від того, що мусило статися. І от він, по-ідіотському розвалившись у кріслі, спостерігав усе, нічого не усвідомлюючи або, точніше, усвідомлюючи якоюсь іншою частиною себе самого, тією, де гніздяться жах і бажання тікати, а тепер почуває себе липким, як піт, що спливає у нього по животу, і бридким навіть самому собі. "Але ж я не маю з цим нічого спільного, — подумав Райс. — І нічого, власне, не сталося. Такі речі просто неможливі". Він усе повторював і повторював: неправда, що по нього прийшли й, ввічливо погрожуючи, запропонували йому цю ідіотську справу; кроки, що наближалися, могли бути кроками якогось волоцюги, кроками, що не лишають слідів. Рудань, що опинився поруч нього, майже не дивлячись на Райса, нервовим рухом зняв окуляри, щоб протерти їх об ьнлогу куртки і знов одягти, це був хтось дуже подібний до Хоувелла, до актора, який грав роль Хоувелла і який пролив склянку чаю на сукню Єви. "Краще зняти перуку, вас одразу впізнають", — сказав Райс. "То не перука", — відповів Хоувелл (Сміт чи, може, Роджерс, Райс уже не пам'ятав імені, зазначеного в програмці). "Який же я дурень", — промовив Райс. Адже ясно як день — їхня перука була така сама, як волосся Хоувелла, і окуляри були достеменно такі ж, як у нього. "Ви зробили все, що могли. Я спостерігав із зали. Всі можуть посвідчити на вашу користь", — сказав Райс. Хоувелл тремтів, спершись на мур. "Не в тім річ, — відповів він. — Яке це має значення, коли все одно вийшло на їхнє". Райс похнюпився. Він відчув смертельну втому. "Я теж хотів її порятувати, — сказав він, — але мені не дозволили грати далі". Хоувелл глипнув на нього сердито. "В аматорів завжди так виходить, — сказав ніби сам до себе. — Вони думають, що можуть грати краще за інших, а насправді ні на що не здатні". Він підняв комір куртки, вклав руки в кишені. Райсу кортіло запитати його: "Чому це так трапляється завжди? А коли вже

трапилося, чому ми тікаємо?" Глухий завулок пронизав свист сюрчка, шукаючи їх. Довгий час вони бігли поряд, врешті зупинились у завулку серед запахів нафти й застояної води. За купою якихось ящиків трохи перепочили, Хоувелл хекав як пес, Райсові звело литку. Він розтер її, спираючись на ящик спиною, ледве утримуючи рівновагу на одній нозі. "А може, все це не так і важливо, — шепотів він. — Адже ви сказали, що так трапляється завжди..." Хоувелл закрив йому рота рукою, бо чутно було, як заливалися наперебій два сюрчки. "Кожен у свій бік, — сказав Хоувелл. — Може, хоч одному пощастить утекти". Райс відчув, що той має рацію, але йому хотілось, щоб перед цим Хоувелл відповів на запитання. Він схопив його за плече. "Не залишайте мене в невіданні, — благав він. — Я не можу тікати, не знаючи". Він відчув смолистий запах ящиків, відчув, як несподівано смикнулася його рука. Хтось побіг, кроки швидко віддалялися. Райс нахилився, набираючи розгону, і кинувся в інший бік. У світлі ліхтарів йому впала в очі табличка з назвою вулиці — Алея Троянд. Далі йшла річка, якийсь міст. Не бракувало ні мостів, ні вулиць, якими можна тікати.

З іспанської переклав

Юрій ПОКАЛЬЧУК